

ПРИДЕВСКИ ВИД У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – НАУКА, НОРМА И ЈЕЗИЧКА РЕАЛНОСТ

Сажетак: У дескриптивној литератури за категорију придевског вида се тврди да је готово неутралисана, те да се избор између двају облика не може тачно дефинисати правилима, што се поткрепљује примерима у којима се одређени придевски вид појављује у неодређеном окружењу. Нормативистика овом проблему прилази ригидно прескриптивистички, сматрајући овакве реченице неграматичним. Циљ рада је да понуди теоријско објашњење за изразе попут *добри полицајац* и *нови конак* у неодређеном контексту, те да укаже на емпиријску чињеницу да и у Вуковом и Андрићевом језику има пуно примера у којима се одређени придевски вид комбинује са неодређеним детерминаторима попут *један* и *неки* (*један богати чоек; неки страшни, нови свет*). Закључује се да би изабрани корпус на основу којег се гради стандардни језик требало да буде анализиран у целини, без теоријских предубеђења и нацрта који нису утемељени у живој речи, вредносних судова и (само декларативног) прескриптивизма.

Кључне речи: придевски вид, српски језик, норма, прескриптивизам, научна дескрипција

1. Придевски вид у дескриптивној лингвистичкој литератури

Употреба придевског вида у српском језику у дескриптивној лингвистичкој литератури дефинише се помоћу дискурсних категорија као што су **поменуто** или **познато** појма означеног именицом (Караџић, 1824; Маретић, 1899; Белић, 1950 (1999); Стевановић, 1986; Фекете, 1969/73; Клајн, 2005).

У граматички штампаној уз први *Српски рјечник* (и касније штампаној засебно као *Мала српска граматика*) Вук објашњава да неодређени придевски вид „показује каквоћу неизвјесне ствари (на питање *какав?*), н.п. зец је *плашив*; *поштен* човек не умије лагати; мени је мио *црвен* појас; *златан* је прстен скупљи него *сребрн*“ (Караџић, 1824: 47). Што се одређеног вида тиче, он „каквоћом опредјељује ствар (на питање *који?* као њемачки член *der, die, das*), н.п. *црвени* појас изјели миши; изгубио сам *сребрни* прстен; продао сам мој *необрани* виноград и.т.д.“ (ибидем).

Маретић 1899. пише да се „радо узима одређени облик у атрибутској служби за штогод прије споменуто или друкчије како познато“ (Маретић,

1899: 456). Осврћући се на поменуте Караџићеве примере, овај аутор објашњава: „*црвени* појас изјели миши – изгубио сам *сребрни* прстен; једно ћу и друго рећи ономе који зна да је био још који појас, али само један *црвени*, – да сам имао осим *сребрнога* још и који *златни* прстен и т. д.“ (ибидем).

У *Историји српскохрватског језика* Белић за одређени вид придева каже да се „употребљава уопште онда када се односи на нешто познато (већ споменуто, претпостављено као познато и сл.)“ (Белић, 1950 (1999): 104).

Михаило Стевановић у граматици *Савремени српскохрватски језик 1* видску разлику међу придевима објашњава одређеношћу или неодређеношћу именичког појма коме се приписује придевска особина. Ово становиште илуструје на следећем примеру:

(1) У младости, без родитеља и **сиромашан**, није имао прилике да редовно учи школу, и задуго је остао **неписмен**. Али је касније сам научио читати и писати, па је упорним радом, стално читајући, тај **сиромашни** и до недавно **неписмени** младић постао најсвеснији борац за права радничке класе.

Стевановић објашњава да „у првом случају придеви *сиромашан* и *неписмен* одређују особине дотад неодређеног појма, неодређеног лица о коме се говори, а у другом – исти придеви, у облику *сиромашни* и *неписмени*, казују особину већ одређеног лица“ (Стевановић, 1986: 249).

Фекете (1969/73) сматра да атрибутски употребљен придев може имати идентификациону, дескриптивну и квалификациону функцију. Идентификациона функција јавља се при идентификацији јединке (*У капетана бијаше слуга болестан. Вративши се нађе болеснога слугу здрава*) или идентификацији врсте (*Из даљине плови тежки бомбардер*). Преформулисано, Фекетеова идентификациона функција подразумева рестриктивност, јер придев помаже у идентификовању референта у релевантном дискурсном домену (идентификација јединке), односно менталном лексикону (идентификација врсте). Затим, дескриптивна функција остварује се директном дескрипцијом (*У то вријеме био је већ у Београду славни Аци-Мустајпаша*) или индиректном дескрипцијом (*Овај славни и родољубиви Србин ми је сакупио сто и шест пренумераната*). Коначно, квалификациона функција реализује се на два начина: квалификацијом ангажоване (*Био некакав калуђер*) или неангажоване јединке (*Никад нисам мислио да бих био у стању ожени се кухарицом*). Фекетеов појам неангажоване јединке одговара семантичким терминима неспецифичност и/или нереперенцијалност. Према Фекетеу, одређени придевски вид најчешће је елеменат идентификације и дескрипције појма који је означен именицом, док је неодређени вид средство квалификације неангажоване јединке (Фекете, 1969/73: 236–242).

Клајн (2005) пише да „одређени вид стоји уз именице које су раније поменуте, или су одређене самим својим значењем. С те стране се два придевска вида могу упоредити са одређеним, односно неодређеним чланом у језицима који имају члан“ (Клајн, 2005: 70).

Према томе, можемо констатовати да се у дескриптивној лингвистичкој литератури употреба одређеног придевског вида повезује са дискурским ка-

тегоријама познатости и поменутоости, док се неодређеним видом указује на непознатост, непоменутоост, неспецифичност или неререференцијалност референта именице.

2. Језичка реалност

Упркос налазима из Стевановићеве анализе реченице (1), у корпусу постоји немали број примера у којима се одређени вид придева употребљава у неодређеном контексту. Погледајмо следеће реченице:

(2) Он однесе мачка на галију па пође даље путовати; и тако путујући један пут дуне **јаки ветар** те однесе галију Бог зна куда, да за три месеца није могла изаћи на свој прави пут (В. Караџић, „Права се мука не да сакрити“).

(3) За разлику од генералног директора који игра улогу „злог полицајца“, заменик директора је „**добри полицајац**“ (*Политика*, 15.11.2012.).

У (2) и (3) дужа придевска форма (*јаки, добри*) појављује се у неодређеном окружењу, тј. при увођењу именичких референата (*ветар, полицајац*) у дискурс. Имајући у виду ову чињеницу, требало би очекивати да ће у обама примерима краћи облик бити подједнако прихватљив, ако не и прихватљивији. Ова претпоставка важи за реченицу (2) преформулисану у (4), али не и за пример (3), преформулисан у (5):

(4) Он однесе мачка на галију па пође даље путовати; и тако путујући један пут дуне **јак ветар** те однесе галију Бог зна куда, да за три месеца није могла изаћи на свој прави пут.

(5) За разлику од генералног директора који игра улогу „злог полицајца“, заменик директора је # „**добар полицајац**“¹.

Синтагма *јак ветар* у (4) прагматички је подједнако прихватљива као и *јаки ветар* у (2). Међутим, језички израз *добар полицајац* у (5) је прагматички потпуно неприхватљив, будући да има интерпретацију „полицајац који је добар у обављању полицијске дужности“, а не читање које изискује контекст, и које се добија употребом дуже форме, као у (3) – „полицајац који је добра особа“.

Појаве попут ових у дескриптивној литератури најчешће се објашњавају „неутрализацијом видске разлике“, „слабљењем видске опозиције“, „губљењем осећаја код говорника“, уз констатације да нема одређених правила за употребу двају видова и без покушаја да се направи одговарајући експанаторни модел. Маретић пише: „Како је већ доста затрто осјећање за разлику међу одређеним и неодређеним придјевима, то доказују ови примери гдје у истој реченици и у истој служби долази и један и други лик“ (Ма-

¹ Символом „#“ бележићемо прагматичку неприхватљивост датог језичког израза.

ретић, 1899: 456). Овај аутор сматра да „мало има сталнијех правила за порабу одређених и неодређених придјевних облика у атрибутској и у предикатској служби“ (Маретић, 1899: 456). Белић каже да је „у нашем језику доста лабилна граница између одређеног и неодређеног вида“ (Белић, 1950 (1999): 105). И Стевановић је мишљења да се „разлика у значењу између придева неодређеног и одређеног вида (...) у многоме изгубила“ (Стевановић, 1986: 250). Клајн тврди да се „избор између ова два вида не може тачно дефинисати правилима, и често изазива несигурност и код домаћих говорника“ (Клајн, 2005: 70).

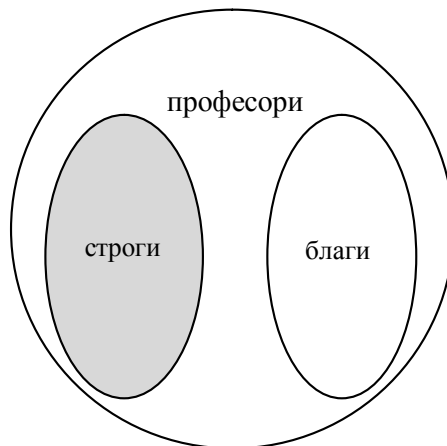
Оваква објашњења су примењива на примере (2) и (4), али никако не могу објаснити чињеницу зашто само придев у одређеном виду (*добри полицајац*) звучи прихватљиво у неодређеном окружењу, као што смо видели у (3) и (5). Придевским видом у српском језику се, поред поменутог (познатости, старости у дискурсу) и специфичности, може маркирати и семантичка дистинкција између **супсективности** и **интерсективности** придевске модификације.

Реченица (6.а) са краћим придевским обликом *строг професор* недвосмислено се интерпретира као пропозиција у којој се строгост супсективно приписује Јовану као професору, али не и његовој личности – дакле, Јовану као особи:

- (6.а) Јован је **строг професор**. (недвосмислено супсективно)
 „Јован је строг у обављању професорског позива“. (супсективно)
 #„Јован је строга особа“. (интерсективно)

Термином супсективност (*subsection = подскуп*) указује се на чињеницу да се референт израза налази у подскупу придевом модификованих референата који је део скупа именичких референата. У конкретном примеру, референти израза *строг професор* налазе се у скупу професора, тачније, у **подскупу** оних професора који су строги у свом раду:

- (6.б) $\| \text{строг професор} \| = \| \text{строг} \| \subset \| \text{професор} \|$ (супсективно)

Слика 1. Супсективност придевске модификације

За разлику од недвосмисленог краћег придева, дужи придевски облик (*строги професор*) двосмислен је између супсективног читања из (6.б), те интерсективног читања, којим се строгост приписује Јовановој личности уопште, дакле, и изван обављања професорских дужности:

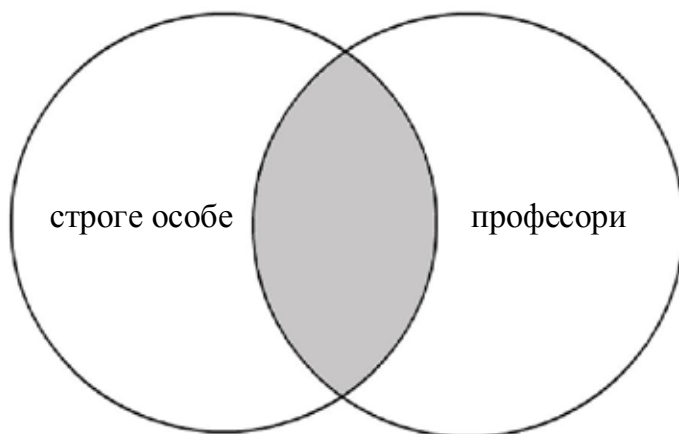
(7.а) Јован је **строги професор**. (двосмислено)

„Јован је строг у обављању професорског позива“ (супсективно)

„Јован је строга особа“ (интерсективно)

Интерсективност (intersection = пресек) као термин указује на то да се денотат језичког израза налази у **пресеку** скупа референата денотираних именицом (*професори*) и скупа еферената денотираних придевом (*строге особе*). Интерсективна придевска модификација садржана је у првом, подвученом дисјункту израза наведеног у (7.б):

(7.б) $\| \text{строги професор} \| = (\| \text{строг} \| \cap \| \text{професор} \|) \vee (\| \text{строг} \| \subset \| \text{професор} \|)$

Слика 2. Интерсективност придевске модификације

Према томе, одређени придевски вид у (3), *добри полицајци*, није „погрешно употребљен“ као последица „губљења осећаја код говорника“, већ зато што је то придевски облик који може имати интерсективно читање, за разлику од неодређеног вида придева, који је недвосмислено супсективне интерпретације (о интерсективности и супсективности придевског вида в. више у Станковић, 2011).

3. Придевски вид у нормативистици

Презентовани јаз између дескриптивних лингвистичких радова и језичке реалности продубљује се и третманом придевског вида у нормативисти-

ци, у којој влада ригидни прескриптивизам и искључивост при разматрању дате језичке проблематике. Као илустрацију ове тврдње навешћемо два примера. Први је део Закључка број 12 донетог на седници Комисије за односе са јавношћу и р(ј)ешавање неодложних питања Одбора за стандардизацију српског језика, одржаној 17. децембра 1999. године:

„Разликовање *одређеног* и *неодређеног* *придевског* *вида* (морфолошко само код мушког рода, а акценатско код женског и средњег) добро се држи у првом падежу и као именски део предиката, али у косим падежима ишчезава чак и у књижевно-уметничком стилу, па и у разговорном, осим онде где га подупиру још жива својства појединих народних говора. Па ипак, требало би да граматике стандардног језика упозоравају на стилистичку вредност очувања тих категорија онде где је то могуће – у лепој књижевности, у *књижевноуметничком* стилу, па и у регистру оне дисциплине која се назива *науком о књижевности*. Изван тог стандарднојезичког огранка – природно је оно што се дешава или се већ десило. Нажалост, наставници граматике, која се мало и слабо предаје у школама, троше време на оно што је имплицитна норма стандарднојезичког система, па немају када да се позабаве занимљивом и суптилном тематиком, нити има специјалистичких приручника који би у том смислу помогли амбициознијим професорима. Ваља нам стога дати и коју илустрацију: *један озбиљни младић* синтагма је коју, као и низ сличних, можемо прочитати свакодневно, али можемо бар то рећи да неодређени атрибути *један* и *неки*, као својеврсна замена за неодређени члан у другим језицима, искључују одређени вид, који сам по себи изискује придевску неодређеност. Ту се враћамо на питање *каквоће*, која упућује на неодређени, и *којине*, која упућује на одређени придевски вид.

Постоји једно поље где у српском језику суверено влада одређени придевски вид. То се поље зове *терминологија*. Колебања се дешавају када корисницима није јасно да је посредни термин или бар терминолошка употреба каквог израза. У фудбалу, на пример, важан је термин за оно што се туче после фаула, тј. сваког прекршаја, укључујући и онај с *беле тачке*, што се зове *једанаестерац*. Исправно је *слободни ударац*, а не нпр. *слободан ударац* главом, који не укључује казну, или *слободан ударац* руком, који повлачи слободни ударац, а понекад и оштрију казну. Сви ми једемо *кисели купус* (који купус?), али се бунимо ако нам какав несавестан трговац у летњим месецима подметне *кисео купус*, а ми смо тражили и платили обичан, исправан (слатки) купус. Дакле: – *Који купус?* – *Кисели купус!* – *Какав купус?* – *Кисео купус!*“ (<http://www.rastko.rs/filologija/odbor/odluka012.html>, [1.3.2012.])

Одбор за стандардизацију српског језика реагује поводом синтагми попут *један озбиљни младић*, „коју, као и низ сличних, можемо прочитати свакодневно“, те делује као да је у питању језичка појава новијег датума, на коју треба обратити нарочиту пажњу, избегавати је у говору и писању, те спречити је савесним лекторским радом. Чињеница је да се велики број оваквих „логички

и семантички неприхватљивих“ комбинација појављује и у језику народних приповедака које је забележио Вук, на шта су указивали још Маретић 1899. и Белић 1950. (1999). У србистичкој литератури је уобичајено да се овакве синтагме објашњавају као омашка, огрешење о правило услед губљења осећаја за видску разлику и слично, а не као систематска појава која завређује нарочиту пажњу напросто јер комбинације попут *један богати човек* звуче потпуно прихватљиво и данашњим читаоцима, као и говорној интуицији Вукових савременика:

(8) Све тице одговоре, да нису виделе, „него“ веле „има **један стари орао**, који не може да лети, па је остао у шуми: може бити да би он знао казати за тај град“ (В. Караџић, „У лажи су кратке ноге“).

(9) То зачује на далеко **један богати чоек**, па креће из далеке земље, и прошавши многе земље и градове нанесе га једно вече пут пред кућу једнога богатог чока (В. Караџић, „Краљ и чобанин“).

(10) Имао **некакав богати човјек** јединка сина, па отхранивши га до оружја пошље га по свијету да тече, али не тече да аспри стече него да стече памети, и да види идући по свијету како се трудно живи и како се ваља мучити да се овога краткога вијека поштено живи, и даде му неколико аспри што ће му доста за пут бити (В. Караџић, „Вилина гора“).

(11) Разболи се **један богати но прости човјек** тако да је у двије три године дана све љекаре над собом измијенио без сваке помоћи (В. Караџић, „Боник и болест“).

(12) Вјери се **један врло мршави и у лицу блиједи младић**, а при том и врло фалиша (В. Караџић, „Зет у пуницама“).

(13) Био **некакав богоугодни калуђер**, бијеле браде и главе, који се вазда Богу мољаше (В. Караџић, „Калуђер и четири грјешника“).

(14) Измисли **један прости сељанин**, како би преварио неког каматника трговца у вароши, који му је доста кривице урадио, и пође један дан у трговца молећи га: „Господару, молим те, узјами ми котао ракијнски, да нешто ракије испечем, а до данашњега дана донијећу ти га и добити нањ талијер“ (В. Караџић, „Крепао котао“).

(15) Кад књигу опреми, ону исту ноћ украде оцу из потаје **један чудотворни нож**, па с њиме сјутрадан у јутро у сусрет ономе младићу, који бјеше пошао како му је она писала (В. Караџић, „Чудотворни нож“).

Видимо да је још у Вуково доба, пре готово два века, било уобичајено комбиновање неодређених заменица попут *један* и *некакав* са одређеним придевским видом када ове јединице улазе у састав именичких синтагми. Битно је приметити да се у већини ових примера ради о комбинацији **придев + именица** којом се означава тзв. природна класа: *стари орао*, *богати чо(вј)*

ек, прости човјек/сељанин, мршави младић, блиједи младић, богоугодни калуђер. Природне класе се често појављују у дискурсу, те временом граде колокације, чији је маркер најчешће одређени вид придева у њиховом саставу, чиме се оне приближавају двосложним називима типа *бели медвед* (о могућности да се и краћа форма појави у колокацијама в. ниже). Према томе, нема ничег необичног или „недопустивог“ у томе да се неодређена заменица јави испред овакве колокације. С друге стране, веома су интересантни примери у реченицама (11) и (12), *један богати но прости човјек* и *један врло мршави и у лицу блиједи младић*, јер се чини да би највећи број савремених говорника у оваквим координираним конструкцијама редом употребио искључиво облике неодређеног вида придева – *један богат али прост човјек*, односно *један врло мршав и у лицу блијед младић*. Овакво стање делује на први поглед неспојиво са познатом чињеницом да је Вуков језик богат примерима неодређеног придевског вида у тзв. косим падежима, облицима за чије се очување због стилистичке вредности залаже Одбор. У сваком случају, сви ови примери ((8)–(15)) нам показују да је новоштокавски говор на којем је заснован наш књижевни језик још пре два столећа поседовао неке језичке карактеристике које савремени лингвисти оцењују као тенденције какве би, колико је то могуће, требало зауставити или макар успорити.

Тврдња да у домену терминологије „суверено влада одређени придевски вид“ била би апсолутно тачна да нема примера попут *пун месец, млад месец, низак притисак, висок притисак, двособан стан, трособан стан, лош задах, хладан туш, здрав разум, офанзиван скок, дефанзиван напад*, па тако и *слободан ударац*. Ови примери указују на чињеницу да се одређени – истина, далеко мањи – број термина ипак гради са обликом неодређеног придевског вида. Јасно је да стандардизација тежи конзистентним, доследним правилима – „опћенитој правилности“, како је то у својој језичкој реформи поставио Вук. Ипак, норма и њене генерализације требало би да произилазе из живе речи. Оваквим се уопштавањима само продубљује постојећи јаз између кодификованог и реалног, свакодневног језика, а инсистирањем на доследној употреби одређеног вида придева у терминологији појачава утисак да је дошло до неутрализације видске опозиције. Коначно, тешко је поверовати да било који од чланова Одбора у свом спонтаном говору, без свесне аутоцензуре, користи облик *слободни ударац*.

Као другу илустрацију поменуте поједностављене дескрипције, ригидног прескриптивизма и искључивости при разматрању језичке проблематике навешћемо одредницу *нов* из *Речника језичких недоумица* Ивана Клајна, председника Одбора за стандардизацију српског језика:

„**нов.** Кад се односи на појам који није одраније познат, не треба употребљавати одређени вид овог придева (*нови*): не „Предложено је да се сагради нови мост“, „Јавља се нови проблем“, него *нов мост, нов проблем*“ (Клајн, 2000: 184).

Исти аутор, међутим, у својој капиталној студији *Творба речи у савременом српском језику*, двотомном делу припремљеном у оквиру пројекта „Прилози граматици српскога језика“ Одбора за стандардизацију српског језика, не придржава се сопствене сугестије о употреби неодређеног придевског вида придева *нов*, „кад се односи на појам који није одраније познат“:

(16) Тако се, рецимо, у речима као *вуков-ац* суфикс *-ов* одвојио из првобитне творбене основе *Вук-ов* и прикључио суфиксу *-(а)ц*, што је дало **нови суфикс** *-ов(а)ц* (уп. *фронт-овац*, *фрањ-евац*, *есес-овац* и сл.) (И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику* 2).

Оваква ситуација не треба да нас чуди. Реакција нормативиста је управо индикатор реалног стања у језику – придев *нов(и)* је већ средином претходног столећа почео да се појављује у „дужој“ форми и у неодређеним окружењима, најчешће са ординалним читањем, па се тако и у језику Андрића, књижевника врхунског стила са одличним познавањем језичке норме, могу пронаћи овакви примери:

(17) Чим караван прође, дјеца зађу и покупе памук у котарице, па се опет сакрију и чекају **нови караван** (И. Андрић, *Травничка хроника*).

(18) Подигнут је **нови конак**, велика зграда у коју треба да се сместе суд и котарска управа (И. Андрић, *На Дрини ћуприја*).

(19) Свет „идеја“ који је за Давилов нараштај био стварни духовни завичај и прави живот изгледало је да за овај нараштај и не постоји, свет опипљивих чињеница и видљивих, мерљивих успеха и неуспеха, **неки страшни нови свет** који се пред Давилом откривао као студена пустош, страшнија од крви, мука и духовних ломова Револуције (И. Андрић, *Травничка хроника*).

(20) И управо кад мисле да је тој неразумљивој ревности дошао крај, странци отпочну **неки нови, још неразумљивији посао** (И. Андрић, *На Дрини ћуприја*).

Облик одређеног вида придева *нови* може имати **ординалну** и **неординалну** интерпретацију. У примеру (17) језички израз *нови караван* нема читање „караван који је нов, формиран у временски блиском тренутку“, већ „наредни у низу каравана“. Уколико у релевантном контексту постоји више референата који задовољавају опис језичког израза, максимизација до јединственог референта је могућа уколико су референти организовани у низ, спацијални или темпорални. У том случају одређеност придевског вида није маркер познатости (поменутоости, старости у дискурсу), већ специфичности неодређеног израза, будући да сваки појединачни референт може бити ординално спецификован тачним местом које заузима у низу. Одатле, уосталом, и појава да типични ординални придеви имају само облик одређеног вида: *наредни*/**наредан*², *претходни*/**претходан*, *следећи*/**следећ*...

² Ознаком * бележимо неграматичност језичког израза или непостојање датог облика у језичком систему.

Ординалну и неординалну интерпретацију илустроваћемо примером (21). Одређени вид придева *нови* у (21) двосмислен је између ординалног и неординалног читања, док неодређени вид *нов* у (22) има само неординално читање:

(21) Јована је огребала **нови ауто**. (двосмислено)
 „Јована је огребала новопроизведен ауто“. (неординално)
 „Јована је огребала последњи ауто у низу“. (ординално специфично)

(22) Јована је огребала **нов ауто**. (недвосмислено неординално)
 „Јована је огребала новопроизведен ауто“. (неординално)
 #„Јована је огребала последњи ауто у низу“. (ординално специфично)

Будући да придев *нови* може имати и ординалну интерпретацију, реченица (23) није нужно контрадикторна:

(23) У понуди имају нови „олдтајмер“. (ординално)

„Олдтајмер“ је модел аутомобила који се више не производи (најчешће реновиран пре продаје, што је потпуно ирелевантно за нашу поенту). Пропозиционим делом реченице (23) не износи се контрадикторна тврдња да се продаје ауто који је уједно и новије и старије производње, већ да је у понуди још један у низу аутомобила старије производње, те придев *нови* недвосмислено има ординалну интерпретацију.

У последњим трима примерима, (21), (22) и (23), језички изрази *нови ауто*, *нов ауто* и *нови „олдтајмер“* могу реферисати на „појам који није одраније познат“. Као што смо већ поменули, одређени вид придева не мора нужно сигнализирати познатост (поменуто, старост у дискурсу) референта именичке синтагме. Ово нас још једном води констатацији да поједностављене дескрипције употребе двеју придевских форми и строго прескриптивни приступ проблему придевског вида у српском језику удаљују норму од језичке стварности, те појачавају утисак да је видска опозиција ослабљена.

4. Закључак

Подсетићемо, расправљајући о придевском виду, Одбор за стандардизацију српског језика закључује како би наставници требало да се „позабаве овом занимљивом и суптилном тематиком“, те да нам недостаје „специјалистичких приручника који би у том смислу помогли амбициознијим професорима“. Примери попут *добри полицајац* из другог поглавља показују да је опис синтаксе и семантике придевског вида у србистичкој литератури поједностављен и непрецизан, те да се придевским видом у српском језику маркирају и супсективност и интерсективност придевске модификације. С друге стране, примери *слободан ударац*, *један озбиљни младић* и *нови конак* у трећем поглављу указали су нам на чињеницу да (само декларативни) ри-

гидни прескриптивизам у нормативним приручницима појачава утисак да се „избор између ова два вида не може тачно дефинисати правилима“.

Свака наука тежи једноставном, али свеобухватном опису свога предмета, уз вредносну неутралност, а прескриптивизам је, како објашњава Кордићева (2010), супротан од науке (о односу прескриптивизма и лингвистике видети више у поглављу „Прескриптивизам је супротан од знаности“ Кордићеве, 2010). Прве две фазе језичког планирања, према Радовановићу (1979), представљају селекција и дескрипција. Изабрани корпус на основу којег се гради стандардни језик требало би да буде анализиран у целини, без теоријских предубеђења и нацрта који нису утемељени у живој речи. Неопходна је минуциознија и свеобухватнија дескрипција употребе придевског вида у српском језику, у којој ће једини изнети критички судови бити они који се односе на имплицитну граматичност анализираних реченица, њихова семантичка читања и прагматичку прихватљивост. Тако је, на крају, једино могуће створити модел који има и дескриптивну и експанаторну снагу.

Корпус

- Андрић, Иво. *На Дрини ћуприја*
 Андрић, Иво. *Травничка хроника*
 Караџић, Вук. „Боник и болест“
 Караџић, Вук. „Вилина гора“
 Караџић, Вук. „Зет у пуницама“
 Караџић, Вук. „Калуђер и четири грјешника“
 Караџић, Вук. „Краљ и чобанин“
 Караџић, Вук. „Крепао катао“
 Караџић, Вук. „Права се мука не да сакрити“
 Караџић, Вук. „У лажи су кратке ноге“
 Караџић, Вук. „Чудотворни нож“
 Клајн, Иван. *Творба речи у савременом српском језику 2*
Политика, 15.11.2012.

Литература

- Белић, А. (1999). *Историја српског језика: фонетика: речи са деклинацијом: речи са конјугацијом*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Закључак број 12 донет на седници Комисије за односе са јавношћу и р(ј)ешавање неодложних питања Одбора за стандардизацију српског језика, одржаној 17. децембра 1999. године <http://www.rastko.rs/filologija/odbor/odluka012.html>, [1.3.2012.]

- Караџић, В. (1824). *Мала српска граматика*. Лајпциг.
- Клајн, И. (2000). *Речник језичких недоумица*. Београд: Српска школска књига.
- Клајн, И. (2005). *Граматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Kordić, S. (2010). *Jezik i nacionalizam*. Zagreb: Rotulus Universitas, Durieux.
- Maretić, T. (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Радовановић, М. (1979). *Социолингвистика* (поглавље *Језичко планирање – нормирање језика – стандардни језик*). Београд: БИГЗ, Библиотека XX век, 83–94.
- Станковић, Б. (2011). „Придевски вид у српском језику и позиција придева у номиналној фрази у романским и германским језицима“, *Зборник са 2. научног скупа младих филолога*. Крагујевац: ФИЛУМ, 247–258.
- Стевановић, М. (1986). *Савремени српскохрватски језик 1 (Граматички системи и књижевнојезичка норма)*. Београд: Научна књига.
- Фекете, Е. (1969, 1973). Облик, значење и употреба одређеног и неодређеног придевског вида у српскохрватском језику, 1. део у *Јужнословенски филолог* 28/1,2, 321–386, 2. део у *Јужнословенски филолог*, 29/3,4, 339–523.

Branimir Stanković

LONG AND SHORT ADJECTIVE FORMS IN SERBIAN LANGUAGE – LINGUISTIC LITERATURE, STANDARDIZATION AND LANGUAGE REALITY

Summary: In the descriptive linguistic literature the opposition between the long and short adjective forms in Serbian is stated to be almost neutralized, and the selection between the two forms considered not being accurately definable by rules, which is proved by examples in which the long adjective form appears in indefinite context. Standardization treats this problem in a rigid prescriptive manner, considering these examples as ungrammatical. The objective of the work is to offer a theoretical explanation for the uses such as *dobri policajac* and *novi konak* in indefinite contexts, as well as, to point out the empirical fact that the works of Vuk Karadžić and Ivo Andrić abundance in examples where the long adjective form is combined with indefinite determinators such as *jedan* and *neki* (*jedan bogati čoek*; *neki strašni, novi svet*). It is concluded that the selected corpus whose basis the standard language is being built on should be analyzed as a whole, without theoretical prejudices and concepts which are not based on the living word, and without evaluative judgements and (only declarative) prescriptivism.

Key words: adjective form, Serbian language, standard, prescriptivism, scientific description